ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Боғот тумани

2024 йил 15 август

Боғот туманлараро иқтисодий судининг судьяси Б. Убайдуллаевнинг раислигида, Р.Жуманиёзов котиблигида, Богот тумани фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгаши вакили Р.Абдурахимова (ишончномага асосан), даъвогар вакиллари С.Сайдкамалов (рахбар), У.Жуманазаров (ишончномага асосан), жавобгар вакиллари А.Зайнутдинов, М.Акрамов (ишончномага асосан) иштирокида, Боғот тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгаши даъвогар "Саидмухаммад" фермер хўжалигининг манфаатида жавобгар "GREAT COTTON EXPORT" чекланган жамиятидан 195 989 659 сўм 39 197 932 сўм жарима, 7 839 586 сўм пеня ундириш тўгрисидаги даъво аризаси ва "GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятининг "Саидмухаммад" фермер хўжалигидан 84 191 437 сўм жарима ундириш тўгрисидаги қарши даъво аризаси бўйича ишни Богот туманлараро иктисодий суди биносида, видеоконференцалока режимидаги очик суд мажлиси мухокамасида кўриб чикиб, куйидагиларни

аниклади:

Аникланишича, "Саидмухаммад" фермер хўжалиги (бундан буён матнда даъвогар деб юритилади) ва "GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда жавобгар деб юритилади) ўртасида ўртасида 2023 йил 3 январдаги 44-сонли пахта хомашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш хамда харид килиш бўйича фьючерс шартномаси тузилган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 1.1-бандига кўра, "Хўжалик" 107,6 тонна пахта хом-ашёсини "Буюртмачи" га етказиб бериши, "Буюртмачи" эса ушбу махсулотни қабул қилиб олиш ва шартноманинг 4.1-бандига мувофик ҳақини тўлаш мажбуриятини ўз зиммасига олган.

Шунингдек, шартноманинг 4.3-бандида "Буюртмачи" томонидан "Хўжалик"нинг етказиб берилган пахта хом-ашёси қийматининг якуний хисоб-китоблари терим учун ўтказилган пуллар ва бошқа харажатлар чегирилганидан қолган қисми ҳосил йилининг 31 декабрь санасига қадар, уруғлик пахтанинг 1-босқичда топширилган уруғлик пахта хом-ашёси учун ҳисобланган устаманинг 50 фоизи микдорида уруғчилик хўжаликларига пахта хом-ашёсини "Буюртмачи"га топширган вақтда тўловлар амалга оширилиши белгиланган.

Шартноманинг 4.4-бандида эса, махсулотни транспортда ташиш ва тушириш харажатлари "Буюртмачи" хисобидан ҳақиқий вазн бўйича ва бутун масофа учун ҳосил йилининг 31 декабрга қадар амалга оширилади.

Жавобгарга томонидан даъвогар топширган маҳсулотнинг ушланма ва тўловлар амалга оширилиб, қолган қисми тўланмаганлиги натижасида қарздорлик юзага келган.

Боғот туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгаши (бундан буён матнда Кенгаш деб юритилади) даъвогар манфаатида судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгардан 195 989 659 сўм асосий қарз, 39 197 932 сўм жарима, 7 839 586 сўм пеня ундиришни сўраган.

Ўз навбатида жавобгар судга қарши даъво аризаси билан мурожаат қилиб, даъвогардан шартноманинг 5.2-бандига асосан етказиб берилмаган пахта хом ашёсининг 30 фоизи микдорида яъни 84 191 437 сўм жарима ундиришни сўраган.

Суд ажримига асосан ишга низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахслар сифатида Боғот туман қишлоқ хўжалик бўлими, Хоразм вилоят Гидрометрология маркази (бундан буён матнда учинчи шахслар деб юритилади) жалб қилинган.

Суд мажлисида иштирок қилган Кенгаш вакили 96 694 402,78 сўм асосий қарз мавэжудлигини билдириб, даъво аризасини қисман қаноатлантиришни, қарши даъво аризани қаноатлантиришни рад қилишни сўради.

Суд мажлисида иштирок қилган даъвогар вакили 96 694 402,78 сўм асосий қарз мавжудлигини билдириб, даъво аризасини қисман қаноатлантиришни, қарши даъво аризани қаноатлантиришни рад қилишни сўради.

Суд мажлисида иштирок қилган жавобгар вакиллари қарши даъво аризани қаноатлантиришни, даъво аризасини қисман қаноатлантиришни сўрадилар.

Учинчи шахслар суд мажлиси жойи ва вакти ҳақида тегишли тартибда ҳабардор қилинган бўлса ҳам, вакили суд мажлисида иштирок қилмади.

Бундай ҳолда, суд ишни Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодексининг (бундан буён матнда ИПК деб юритилади) 170-моддасига асосан учинчи шахслар вакиллари иштирокисиз кўриб чиқишни лозим топади.

Суд, тарафлар вакилларининг важларини тинглаб ҳамда иш ҳужжатларини ўрганиб чиқиб, қуйидагиларга кўра, даъво талабини қисман ҳаноатлантиришни, ҳарши даъво талабини тўлиҳ ҳаноатлантиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикасининг Фукаролик кодексининг (бундан буён матнда ФК деб юритилади) 234-моддасига кўра, мажбурият-фукаролик хукукий муносабати бўлиб, унга асосан бир шахс (карздор) бошка шахс (кредитор) фойдасига муайян ҳаракатни амалга оширишга, чунончи: мол-мулкни топшириш, ишни бажариш, хизматлар кўрсатиш, пул тўлаш ва ҳоказо ёки муайян ҳаракатдан ўзини сақлашга мажбур бўлади, кредитор эса қарздордан ўзининг мажбуриятларини бажаришни талаб қилиш ҳуқуқига эга бўлади. Мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

Ушбу Кодекс 333-моддасининг биринчи қисмига асосан қарздор айби булган тақдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган булса, жавоб бериши белгиланган.

ФКнинг 437-моддасига асосан махсулот етказиб бериш шартномасига мувофик тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган махсулот етказиб берувчи — сотувчи шартлашилган муддатда ёки муддатларда ўзи ишлаб чикарадиган ёхуд сотиб оладиган товарларни сотиб олувчига тадбиркорлик фаолиятида фойдаланиш учун ёки шахсий, оилавий максадларда, рўзгорда ва шунга ўхшаш бошка максадларда фойдаланиш билан боглик бўлмаган бошка максадларда фойдаланиш, сотиб олувчи эса товарларни кабул килиш ва уларнинг хакини тўлаш мажбуриятини олади.

Даъвогар ва жавобгар ўртасида 2024 йил 2 июль холатига тузилган "Ўзаро хисоблашув далолатномаси" ва суд мажлисидаги тарафлар вакилларининг кўрсатмалари билан жавобгарнинг қарзи 96 694 402,78 сўмни ташкил қилиши ўз тасдиғини топади.

Шу сабабли даъво талабининг жавобгардан 96 694 402,78 сўм ундириш кисми асосли хисобланади.

Жавобгар томонидан асосий қарз 10 кунга кечиктирилганлиги учун 39 197 932 сўм жарима, 7 839 586 сўм пеня ундиришни сўраган.

ФК 260-моддасинининг биринчи қисмига асосан қонунчилик ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган тақдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка хисобланади.

ФК 261-моддасинининг иккинчи қисмига асосан қарздор мажбуриятларни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган ҳолларда тўлайдиган ва, қоида тариқасида, қатъий пул суммасида ҳисобланадиган неустойка жарима ҳисобланади.

ФК 261-моддасинининг учинчи қисмига асосан қарздор мажбуриятларнинг бажарилишини кечиктириб юборганида тўлайдиган ва ўтказиб юборилган муддатнинг ҳар бир куни учун мажбуриятнинг бажарилмаган қисмига нисбатан фоиз билан ҳисобланадиган неустойка пеня ҳисобланади.

Шартноманинг 5.4-бандида, мазкур шартномага мувофик белгиланган муддатларда бўнак (аванс) маблағларини, топширилган (юклаб жўнатилган) пахта хом-ашёси ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун "Буюртмачи" "Хўжалик"ка белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлашдан бўйин товлаган сумманинг 20 фоизи микдорида жарима тўлайди. Жаримадан ташқари Буюртмачи Хўжаликка муддати ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 0,4 фоиз микдорида бирок муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоиздан ортик бўлмаган микдорда пеня тўлайди.

Шу сабабли даъвогарнинг жавобгардан 39 197 932 сўм жарима ундириш талаби асосли хисобланади.

Даъвогарнинг жавобгардан 7 839 586 сўм пеня ундириш талабини қаноатлантириш рад қилиниши лозим.

Чунки, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 2007 йил 15 июндаги 163-сонли қарорининг 3-бандига асосан агар шартномада айнан битта мажбуриятнинг бузилиши учун неустойкани ҳам жарима, ҳам пеня кўринишида тўлаш назарда тутилган бўлса, судлар шуни эътиборга олишлари лозимки, қонунчиликда бошқача ҳоллар назарда тутилмаган бўлса, даъвогар факатгина бир шаклдаги неустойка қўллашни талаб қилишга ҳақли.

Жавобгарнинг қарши даъво аризасидаги даъвогардан шартноманинг 5.2-бандига асосан етказиб берилмаган 36 805 кг пахта хом ашёсининг 30 фоизи микдорида яъни 84 191 437 сўм жарима ундириш талаби ҳам асосли хисобланади лозим.

Чунки, даъвогар томонидан 36 805 кг пахта хом ашёси етказиб берилмаган.

Узбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун жавобгарлик тўғрисидаги фукаролик қонун хужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 2007 йил 15 июндаги 163-сонли қарорининг 4-бандига асосан ФКнинг 326-моддасига мувофиқ суд қарздор мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, иштирок этувчи тарафларнинг мулкий ахволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка микдорини камайтиришга хакли.

ФКнинг 326-моддасига мувофик, суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий аҳволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка микдорини камайтиришга ҳақли.

Шунга кўра, суд даъвогар томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, камайтириб, жавобгар фойдасига суммасини даъвогардан жарима 30 000 000 жарима сўм жарима ундиришни, қолган кисмини қаноатлантиришни рад қилишни лозим топади.

Шу сабабли суд қарши даъво талаби бўйича 30 000 000 сўм жарима ундириш талаби қисмини қаноатлантиришни лозим топди.

Баён этилганларга асосан, суд, даъвогарнинг даъво аризасини қисман қаноатлантиришни, жавобгарнинг қарши даъво аризасини тўлиқ қаноатлантиришни, қисман қаноатлантирилган дастлабки даъво билан тўлиқ қаноатлантирилган қарши даъвони ўзаро ҳисобга олиш натижаси бўйича даъвогар фойдасига жавобгардан 96 694 402,78 сўм асосий қарз, 9 197 932 сўм (39197 932 сўм жарима-30 000 000 сўм қарши даъво ариза бўйича жарима) жарима ундиришни, жавобгардан Кенгаш фойдасига 34 000 сўм почта харажати, даъвогардан жавобгар фойдасига тўланган 1 683 829 сўм давлат божи ва 34 000 сўм почта харажати ундиришни, даъво талабларининг

қолган қисмини қаноатлантиришни рад қилишни, жавобгардан республика **Ў**збекистон 2 717 846,69 божи ундиришни, бюджетига сўм давлат хисоб Республикаси Олий суди депозит рақамига ишни видеоконференцалока режимида кўриш билан боғлик жавобгардан 85 000 сўм суд харажатларини ундиришни лозим топади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб ва Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 118, 176-179-моддаларини қўллаб, суд

қарор қилади:

Боғот тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши даъвогар "Саидмухаммад" фермер хўжалигининг манфаатида берган даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

"GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятининг қарши даъво аризаси тўлиқ қаноатлантирилсин.

"GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятидан "Саидмухаммад" фермер хўжалигининг фойдасига 96 694 402,78 сўм асосий қарз, 9 197 932 сўм жарима ундирилсин.

"GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятидан Боғот тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши фойдасига 34 000 сўм почта харажати ундирилсин.

Даъво талабларининг қолган қисмини қаноатлантириш рад қилинсин.

"Саидмухаммад" фермер хўжалигидан "GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятининг фойдасига 1 683 829 сўм давлат божи, 34 000 сўм почта харажати ундирилсин.

"GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятидан Республика бюджети фойдасига 2 717 846,69 сўм давлат божи ундирилсин.

"GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятидан Ўзбекистон Республикаси Олий судининг депозит хисоб рақамига 85 000 сўм суд харажатлари ундирилсин.

Мазкур ҳал қилув қароридан норози тараф бир ойлик муддат ичида шу суд орқали Хоразм вилоят судининг иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига апелляция тартибида шикоят қилиши (прокурор протест келтириши) мумкин.

Судья

Б.Убайдуллаев

